

RADNOPRAVNI POLOŽAJ ZAPOSLENIH KOD STEČAJNOG DUŽNIKA I POTRAŽIVANJE ZAPOSLENIH U SLUČAJU STEČAJNOG POSTUPKA NAD POSLODAVCEM, ZAKONSKE ODREDBE I STVARNOST

REZIME: Od 24. januara 2010. godine u Srbiji se primenjuje Zakon o stečaju (Službeni Glasnik RS, br. 104/09. godine). Od dana njegovog donošenja od ovog Zakona se mnogo očekivalo. Prve ocene novog zakona date su već posle godinu dana njegove primene. Kako, prema prvom članu Zakona, cilj stečaja jeste najpovoljnije kolektivno namirenje stečajnih poverilaca ostvarivanjem najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine, najviše prostora zauzimaju ocene date za uspeh u ostvarivanju primarnog cilja Zakona.

Međutim, pokretanje stečajnog postupka ima više neposrednih posledica, a među njima se zbog osetljivosti ističe ona koje pogađa zaposlene stečajnog dužnika. Otvaranje stečajnog postupka je razlog za otkaz ugovora o radu koji je stečajni dužnik zaključio sa zaposlenima. Zakon o stečaju sadrži više odredbi koje se tiču radnopravnog položaja zaposlenih kod stečajnog dužnika. Takođe, jedan deo Zakona o radu (IX deo) nosi naziv „Potraživanja zaposlenih u slučaju stečajnog postupka”.

Položaj zaposlenih stečajnog dužnika nije određen samo zakonskim odredbama. U ovom radu je ukazano i na njihov položaj koji je uslovljen realnim okolnostima i koji, kao sam život, prevazilazi i pretiče zakonsku normu.

Ključne reči: stečajno pravo, načelo ekonomičnosti, zaposleni, nezaposlenost, otkaz

* Javno preduzeće PTT saobraćaja „Srbija”, Radna jedinica poštanskog saobraćaja „Subotica”,
E-mail: vesna_bilbija@yahoo.com

Uvodne napomene

Od 24. januara 2010. godine u Srbiji se primenjuje Zakon o stečaju (Službeni glasnik RS, br. 104/09).

Od dana njegovog donošenja od ovog zakona se mnogo očekivalo. Prve ocene novog zakona date su već posle godinu dana njegove primene. Očigledno je da je u pravnotehničkom smislu Zakon o stečaju rađen znatno pažljivije od svog prethodnika Zakona o stečajnom postupku iz 2004. godine², zbog čega je svakako bolji te će biti i dugovečniji³.

Ipak, najviše prostora zauzimaju ocene date za uspeh u ostvarivanju primarnih ciljeva Zakona: uspešno namirenje potraživanja poverilaca⁴, ekonomska zaštita drugih učesnika u pravnom i privrednom prometu od privrednog subjekta koji nije sposoban da uredno ispunjava dospele novčane obaveze i tako izvršava svoje privredne i društvene obaveze, pravna sigurnost svih subjekata privrednog prometa, zaštita ekonomskih i drugih interesa šire društvene zajednice – države, zatim zaštita interesa samog stečajnog dužnika, koji pored bankrotstva, ima poslednju priliku da se u toku stečajnog postupka reorganizuje i sanira, na osnovu usvojenog stečajnog plana. U tom smislu ističe se da Zakon sadrži brojne novine i poboljšanja u odnosu na ranije propise⁵ – Zakona o stečajnom postupku iz 2004. godine, odnosno Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji.⁶ Po svom značaju posebno se izdvaja institut prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica⁷.

Stečajni postupak jeste zakonit način da se namire potraživanja poverilaca, ali uz ostvarivanje tog primarnog cilja i zaštite gore navedenih interesa, pokretanje stečajnog postupka ima više neposrednih posledica npr. na zaposlene stečajnog dužnika.

Podsetimo se, *Bankrupt* u Engleskoj, *Bankrott* u Nemačkoj, *Banqueroute* u Francuskoj potiče od italijanskog *Banca rotta* – „slomljena klupa”. U

² Službeni glasnik RS, br. 84/04, 85/05

³ Jovanović, N., (2010). Ocena i sitne greške Zakona o stečaju, *Pravo i privreda* (7–9), str. 209.

⁴ Cilj stečaja jeste jeste najpovoljnije kolektivno namirenje stečajnih poverilaca ostvarivanjem najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine, čl. 1 Zakona o stečaju (Službeni glasnik RS, br. 104/09, u daljem tekstu: Zakon).

⁵ Vidi više Dukić-Mijatović, M., (2009). U susret izmenama Zakona o stečajnom postupku, *Pravo – teorija i praksa*, 26, (1–2), str. 73–84.

⁶ Službeni list SFRJ, br. 84/89 i Službeni list SRJ, br. 37/93 i 28/96

⁷ Kozar, V., (2010). Pobijanje prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, *Pravo i privreda* (7–9), str. 288.

srednjovekovnoj Italiji u slučaju da je zajmodavac postao insolventan, njegova klupa je bila slomljena – ponekad i preko glave⁸.

Da li danas u Republici Srbiji upravo zaposleni stečajnog dužnika najteže osete tu „klupu preko glave”?

Odredbe Zakona o stečaju

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju početkom dana isticanja oglasa o otvaranju postupka na oglasnoj tabli suda⁹.

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju u odnosu na dužnika¹⁰ (npr. prestaju zastupnička i upravljačka prava direktora, zastupnika i punomoćnika, kao i organa upravljanja i nadzornih organa stečajnog dužnika, ta prava prelaze na stečajnog upravnika; punomoćja koja je dao stečajni dužnik, a koja se odnose na imovinu koja ulazi u stečajnu masu, prestaju otvaranjem stečajnog postupka; otvaranjem stečajnog postupka gase se ranije stečena prava preče kupovine u pogledu imovine stečajnog dužnika; ako je stečajni dužnik stekao nasledstvo posle otvaranja stečajnog postupka, nasledničku izjavu daje stečajni upravnik itd.).

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju u odnosu na poslovanje dužnika i u odnosu na njegove pravne poslove¹¹.

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju u odnosu na poverioca, odnosno potraživanja poverilaca¹² (npr. stečajni poverioci svoja potraživanja prema stečajnom dužniku ostvaruju samo u stečajnom postupku; otvaranjem stečajnog postupka razlučno pravo se ostvaruje isključivo u stečajnom postupku, osim u slučaju donošenja odluke o ukidanju zabrane izvršenja i namirenja u skladu sa ovim zakonom; izlučni poverioci mogu svoje potraživanje ostvarivati u svim sudskim i drugim postupcima; danom otvaranja stečajnog postupka, potraživanja poverilaca prema stečajnom dužniku, koja nisu dospela, smatraju se dospelim; novčana i nenovčana potraživanja prema stečajnom dužniku koja imaju za predmet povremena davanja postaju jednokratna potraživanja; nenovčana potraživanja stečajnog dužnika izražavaju se u novčanoj vrednosti; potraživanja u stranoj valuti obračunavaju se u dinarskoj protivvrednosti prema zvaničnom srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan otvaranja stečajnog postupka itd.).

⁸ Spasić, S., (2010). Stečajna reforma – odgovor na finansijsku krizu na globalnom nivou i u Srbiji, *Pravni život* (11) str. 243.

⁹ čl. 73, st. 1 Zakona

¹⁰ čl. 74–79 Zakona

¹¹ čl. 94–100 Zakona

¹² čl. 80–87 Zakona

Otvaranje stečajnog postupka donosi i procesnopravne posledice¹³.

Međutim, ono što je za zaposlene stečajnog dužnika bitno nalazi se u delu Zakona koji reguliše pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju u odnosu na dužnika, tačnije Zakon ima poseban član koji nosi naziv „Prestanak radnog odnosa”¹⁴:

Otvaranje stečajnog postupka je razlog za otkaz ugovora o radu koji je stečajni dužnik zaključio sa zaposlenima.

Stečajni upravnik odlučuje o otkazu ugovora o radu iz stava 1. ovog člana i o otkazu obaveštava odgovarajući organ odnosno organizaciju za zapošljavanje na čijoj teritoriji se nalazi sedište stečajnog dužnika.

Stečajni upravnik može, pored zaposlenih kojima nije dat otkaz ugovora o radu, da angažuje potreban broj lica radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka uz saglasnost stečajnog sudije.

Zarade i ostala primanja lica iz stava 3. ovog člana, koja određuje stečajni upravnik, uz saglasnost stečajnog sudije, namiruju se iz stečajne mase kao obaveza stečajne mase.

Dakle, stečajni upravnik je taj koji odlučuje o otkazu i koji ima obavezu da o tome obavesti nadležnu filijalu Nacionalne službe za zapošljavanje. I stečajni upravnik je organ koji odlučuje da li će ili ne na poslu zadržati određen broj ljudi, do tada zaposlenih, kojima neće biti dat otkaz ugovora o radu, s tim da to čini uz saglasnost stečajnog sudije.

Organi stečajnog postupka su stečajni upravnik, stečajni sudija, skupština poverilaca i odbor poverilaca¹⁵. Ostali organi Skupština poverilaca i odbor poverilaca se ne uključuju u odlučivanje po ovim pitanjima, ali su posredno uključeni, putem izveštaja koje stečajni upravnik dostavlja tromesečno o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase odboru poverilaca i stečajnom sudiji¹⁶.

Stečaj se sprovodi bankrotstvom ili reorganizacijom. Pod bankrotstvom se podrazumeva namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika, odnosno stečajnog dužnika kao pravnog lica, a reorganizacija podrazumeva namirenje poverilaca prema usvojenom planu reorganizacije i to redefinisanjem dužničko-poverilačkih odnosa, statusnim promenama dužnika ili na drugi način, koji je predviđen planom reorganizacije. Nezavisno od toga da li stečaj ide u pravcu bankrotstva ili pak, reorganizacije, otvaranje

¹³ čl. 88–93 Zakona

¹⁴ čl. 77 Zakona

¹⁵ čl. 17 Zakona

¹⁶ čl. 29 st. 1 Zakona 3.

stečajnog postupka je razlog za otkaz ugovora o radu koji je stečajni dužnik zaključio sa zaposlenima.

U samom zakonskom tekstu upravo reč *otvaranje* tj. to što se za taku rani momenat otvaranja stečajnog postupka vezuje posledica koja utiče na radnopravni položaj zaposlenih, govori u prilog da pokretanje stečaja predstavlja razlog za otkaz ugovora o radu nezavisno od načina na koji će se stečaj okončati, kao i u prilog tome da otpuštanje zaposlenih ima za cilj efikasno obezbeđenje svih preduslova za nesmetano i što hitnije sprovođenje stečajnog postupka uz što manje troškova. Zadržavanje zaposlenih bi nesumnjivo značilo povećavanje troškova stečajnog postupka.

S druge strane, to što Zakon predviđa da stečajni upravnik može da zadrži na radu pojedine zaposlene, ne kosi se sa proklamovanim načelom ekonomičnosti¹⁷. Naime, zaposleni sa kojima nije raskidan radni odnos nastavljaju da rade kod stečajnog dužnika na obavljanju poslova oko okončanja stečajnog postupka. Potreba efikasnog vođenja i okončanja stečajnog postupka je kriterijum kojim se stečajni upravnik rukovodi kako kod odluke kojim zaposlenima neće biti dat otkaz ugovora o radu, tako i kod odluke da angažuje potreban broj lica izvan kruga zaposlenih kod stečajnog dužnika radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka.

Stečaja se ne treba plašiti, niti ga izbegavati, iako sam po sebi predstavlja poremećaj na tržištu i često prouzrokuje negativne posledice prema poveriocima stečajnog dužnika. Veoma nagle i česte promene atraktivnosti postojećih ili budućih privrednih delatnosti najčešće prouzrokovane naučnim dostignućima, od privrednih subjekata zahtevaju osposobljenost da ispravno reaguju i iskazuju tehnološki višak, ali da je i taj privredni subjekat sposoban da rešava sve probleme u vezi tehnološkog viška. Tu je prethodno neophodna deoba radnika na dobre i loše radnike. Dobre radnike koji su i stvorili svojim radom privrednu organizaciju u svako doba treba zaštititi, a loše radnike u onoj meri koliko su loši kazniti¹⁸.

Prilikom davanja otkaza ugovora o radu i donošenja odluke da zadrži na poslu određeni broj i konkretnu strukturu zaposlenih, stečajni upravnik mora da se rukovodi ekonomskom celishodnošću i objektivnom procenom kompetentnosti, stručnosti i efikasnosti zaposlenih kod stečajnog dužnika. Praktično, stečajni upravnik će zadržati zaposlene stečajnog dužnika koji po svojoj kvalifikaciji i stručnosti odgovaraju potrebama okončanja stečaja, a zaposlenima koji nemaju odgovarajuće kvalifikacione i stručne sposobnosti

¹⁷ čl. 5 Zakona

¹⁸ Carić, S., (2001). Stečaj i tehnološki višak, *Pravo – teorija i praksa*, 18, (9), str. 3–9.

da doprinesu okončanju započetih stečajnih poslova, stečajni upravnik će otkazati ugovor o radu.

Obaveza je stečajnog upravnika da o otkazu obaveštava odgovarajući organ odnosno organizaciju za zapošljavanje na čijoj teritoriji se nalazi sedište stečajnog dužnika¹⁹, ali Zakon izričito ne propisuje obavezu da se odluka stečajnog upravnika o otkazu ugovora o radu neposredno dostavlja i zaposlenom licu kome je dat otkaz, niti je propisana obaveza isticanja ove odluke na oglasnoj tabli suda ili njenog objavljivanja u Službenom glasniku RS. Kako je pravo na rad ustavom zagarantovano pravo, te kako se na sve zaposlene koji rade na teritoriji Republike Srbije primenjuje Zakon o radu²⁰, to zaposleni koji rade kod stečajnog dužnika u momentu otvaranja stečajnog postupka (baš kao i oni koji se zaposle naknadno) imaju položaj, odnosno prava i obaveze regulisane Zakonom o radu. Ispravan je zato stav da analogno izričito propisanoj obavez i obaveštavanja o otkazu na strani stečajnog upravnika²¹ stečajni upravnik mora odluku o otkazu ugovora o radu dostaviti i licu kome je otkaz dat.

Zaposlenima kojima stečajni upravnik nije otkazao ugovor o radu i dalje pripadaju sva prava koja proizilaze iz odredaba Zakona o radu i odredaba pojedinačnog kolektivnog ugovora koji je bio osnov za zaključenje njihovog ugovora o radu. Stečajni upravnik može da otkáže takav ugovor o radu, tj. da otkáže ugovor o radu svim zaposlenima kod stečajnog dužnika, uz neizostavno neposredno dostavljanje otkaza ugovora o radu licu koga se tiče, a da onda zaključi nove ugovore o radu sa licima koja su mu potrebna primenjujući ranije pomenute kriterijume. Ovo je celishodno iz dva razloga: prvo, na taj način stečajni upravnik će ispoštovati uslov otkaznog razloga iz Zakona o radu, a drugo: novim ugovorom o radu stečajni upravnik ima priliku da jasno definiše prava zaposlenih koje zadržava na radu u tom periodu²². Praktično, stečajni upravnik može zbog stečaja da otkáže zaposlenom ugovor o radu, ali onda odmah može sa njim zaključiti novi ugovor o radu koji će imati u vidu specifičnu poziciju poslodavca, odnosno činjenicu da je on sada u stečaju.

Druga mogućnost stečajnog upravnika je da zaposlenima koji su ostali da rade kod stečajnog dužnika ne otkazuje ugovor o radu, već da im učini ponudu u pogledu izmene ugovorenih uslova rada.

¹⁹ čl. 77, st. 2, Zakona

²⁰ Zakon o radu, *Službeni glasnik RS*, br. 24/05, 61/05 i 54/09, (u daljem tekstu: ZOR), čl. 2

²¹ Stečajni upravnik o otkazu obaveštava odgovarajući organ odnosno organizaciju za zapošljavanje na čijoj teritoriji se nalazi sedište stečajnog dužnika, čl. 77, st. 2 Zakona

²² Naravno, stečajni upravnik ne može izvršiti redukciju prava zaposlenima na taj način da im uskrati ona prava koja su po Zakonu o radu obavezna, već mu je ostavljena mogućnost da nove ugovore definiše u skladu sa ciljevima stečajnog postupka, uz poštovanje opštih principa Zakona o radu.

Stečajni upravnik će, rukovodeći se ciljevima stečajnog postupka odlučiti da li će zaključiti novi ugovor o radu sa zaposlenima koji ostaju da rade kod stečajnog dužnika ili će se odlučiti za izmenu ranije zaključenog ugovora o radu koji – ukoliko nije otkazan – i dalje proizvodi dejstvo u pravnom saobraćaju, odnosno ostaje pravni osnov radnog odnosa zaposlenog kod stečajnog dužnika.

Uz saglasnost stečajnog sudije, stečajni upravnik određuje zarade i ostala primanja zaposlenih kojima nije dat otkaz ugovora o radu i licima koja su angažovana radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka. Zarade i ostala primanja namiruju se iz stečajne mase kao obaveza stečajne mase. Obzirom da Zakon o stečaju ne razrađuje bliže ta materijalna prava zaposlenih, ponovo se za definisanje sadržine ovih prava zaposlenih primenjuju odgovarajuće odredbe Zakona o radu. Tako, zarada zaposlenih za puno radno vreme ne može biti određena ispod važeće minimalne zarade, a ukoliko to stečajna masa dozvoljava, može biti određen i viši nivo zarade. Dakle, zaposleni na radu kod stečajnog dužnika treba da imaju kao minimalna prava ona prava koja su garantovana odredbama Zakona o radu, dok u pogledu prava iznad toga postoji dispozicija volje stranaka. Jasno, tu dispoziciju stranaka treba shvatiti na pravi način, jer je volja stečajnog dužnika kao poslodavca značajno uslovljena činjenicom da je u stečaju i da su njegove mogućnosti zbog toga ograničene.

U vezi sa stečajnom masom iz koje se namiruju zarade i ostala primanja, treba izdvojiti sledeće odredbe Zakona:

Stečajna masa je celokupna imovina stečajnog dužnika u zemlji i inostranstvu na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i imovina koju stečajni dužnik stekne tokom stečajnog postupka²³.

Troškovi stečajnog postupka obuhvataju:

- 1) sudske troškove stečajnog postupka;
- 2) nagrade i naknade stečajnom upravniku i/ili privremenom stečajnom upravniku;
- 3) druge izdatke za koje je zakonom predviđeno da se namiruju kao troškovi stečajnog postupka²⁴.

Obaveze stečajne mase su obaveze:

- 1) koje su prouzrokovane radnjama stečajnog upravnika ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem i podelom stečajne mase, a koje ne spadaju u troškove stečajnog postupka;

²³ čl. 101, st. 1, Zakona

²⁴ čl.103 Zakona

- 2) iz dvostranoteretnog ugovora, ako se njegovo ispunjenje traži za stečajnu masu ili mora uslediti nakon otvaranja stečajnog postupka;
- 3) koje su nastale neosnovanim obogaćenjem stečajne mase;
- 4) prema zaposlenima stečajnog dužnika, nastale nakon otvaranja stečajnog postupka.

Obaveze stečajne mase su i obaveze iz stava 1. ovog člana koje su nastale tokom prethodnog stečajnog postupka ako se stečajni postupak otvori²⁵.

Kako obaveze prema zaposlenima stečajnog dužnika, nastale nakon otvaranja stečajnog postupka spadaju u obaveze stečajne mase, to nema nikakve potrebe za njihovim prijavljivanjem ili utvrđivanjem. Drugo, kako Zakon razlikuje troškove stečajnog postupka od obaveza stečajne mase, treba reći da se iz stečajne mase prioriteto namiruju troškovi stečajnog postupka, a po njihovom punom namirenju obaveze iz stečajne mase, nakon čega se pristupa namirenju poverilaca po isplatnim redovima.

Zakon ima jasnu odredbu koja uređuje i nosi naziv „Redosled namirenja”²⁶. Dakle, iz stečajne mase prioriteto se namiruju troškovi stečajnog postupka, a po njihovom punom namirenju obaveze stečajne mase.

Stečajni poverioci se, u zavisnosti od njihovih potraživanja, svrstavaju u isplatne redove. Stečajni poverioci nižeg isplatnog reda mogu se namiriti tek pošto se namire stečajni poverioci višeg isplatnog reda.

Stečajni poverioci istog isplatnog reda namiruju se srazmerno visini njihovih potraživanja.

Utvrđuju se sledeći isplatni redovi:

1) u prvi isplatni red spadaju neisplaćene neto zarade zaposlenih i bivših zaposlenih, u iznosu minimalnih zarada za poslednjih godinu dana pre otvaranja stečajnog postupka sa kamatom od dana dospeća do dana otvaranja stečajnog postupka i neplaćeni doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje zaposlenih za poslednje dve godine pre otvaranja stečajnog postupka, a čiju osnovicu za obračun čini najniža mesečna osnovica doprinosa, saglasno propisima o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i potraživanja po osnovu zaključenih ugovora sa privrednim društvima čiji su predmet neisplaćene obaveze na ime doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje zaposlenih za poslednje dve godine pre otvaranja stečajnog postupka, a čiju osnovicu za obračun čini najniža mesečna osnovica doprinosa, saglasno propisima o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje na dan otvaranja stečajnog postupka;

²⁵ čl. 104 Zakona

²⁶ čl. 54 Zakona

2) u drugi isplatni red spadaju potraživanja po osnovu svih javnih prihoda dospelih u poslednja tri meseca pre otvaranja stečajnog postupka, osim doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje zaposlenih;

3) u treći isplatni red spadaju potraživanja ostalih stečajnih poverilaca.

Potraživanja stečajnih poverilaca koji su se pre otvaranja stečajnog postupka saglasili da budu namireni nakon punog namirenja potraživanja jednog ili više stečajnih poverilaca, biće namireni tek nakon punog namirenja trećeg isplatnog reda sa pripadajućim kamatama.

Imajući u vidu ovaj redosled, jasno je da će poverioci biti zainteresovani da troškovi stečajnog postupka i obaveze stečajne mase budu što manji, tako da što više sredstava ostane za raspodelu poveriocima. Praktično, poverioci će zastupati stav da što manje zaposlenih stečajnog dužnika ostane na radu, a da oni koji ipak ostanu na radu imaju što niža primanja za svoj rad.

Odredbe Zakona o radu

Jedan deo Zakona o radu (IX deo) nosi naziv „Potraživanja zaposlenih u slučaju stečajnog postupka.”

Pravo na isplatu neisplaćenih potraživanja kod poslodavca nad kojim je pokrenut stečajni postupak ima zaposleni koji je bio u radnom odnosu na dan pokretanja stečajnog postupka i lice koje je bilo u radnom odnosu u periodu za koji se ostvaruju prava utvrđena Zakonom o radu²⁷.

Zaposleni ima pravo na:

- isplatu zarade i naknade zarade za vreme odsutnosti sa rada zbog privremene sprečenosti za rad po propisima o zadržavstvenom osiguranju koju je bio dužan da isplati poslodavac u skladu sa zakonom, za poslednjih devet meseci pre pokretanja stečajnog postupka;
- isplatu naknade štete za neiskorišćeni godišnji odmor krivicom poslodavca, za kalendarsku godinu u kojoj je pokrenut stečajni postupak, ako je to pravo imao pre pokretanja stečajnog postupka (ova naknada isplaćuje se u visini minimalne zarade);
- isplatu otpremnine zbog odlaska u penziju u kalendarskoj godini u kojoj je pokrenut stečajni postupak, ako je pravo na penziju ostvario pre pokretanja stečajnog postupka (otpremnina se isplaćuje u visini tri prosečne zarade);
- isplatu naknade štete na osnovu odluke suda donete u kalendarskoj godini u kojoj je pokrenut stečajni postupak, zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, ako je ta odluka postala pravosnažna pre

²⁷ čl. 124, st. 1, ZOR

pokretanja stečajnog postupka (ova naknada isplaćuje se u visini naknade utvrđene odlukom suda);

- uplatu doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za isplate zarade i naknade zarade za vreme odsutnosti sa rada zbog privremene sprečenosti za rad po propisima o zdravstvenom osiguranju za poslednjih devet meseci pre pokretanja stečajnog postupka²⁸.

U svrhu ostvarivanja nabrojanih prava zaposlenih Zakonom o radu osnovan je Fond solidarnosti. Fond solidarnosti posluje kao javna služba, ima svojstvo pravnog lica, a sredstva za njegovo osnivanje i početak rada obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije²⁹. Organi Fonda, predviđeni Zakonom o radu su: upravni odbor, nadzorni odbor i direktor³⁰.

Upravni odbor³¹ Fonda ima šest članova: dva predstavnika Vlade, dva predstavnika reprezentativnih sindikata i dva predstavnika reprezentativnih udruženja poslodavaca, osnovanih za teritoriju Republike Srbije. Svaki član upravnog odbora ima svog zamenika koji ga zamenjuje u slučaju odsutnosti. Članove upravnog odbora i njihove zamenike imenuje Vlada na četiri godine i to: predstavnike Vlade na predlog ministra nadležnog za poslove rada, a predstavnike reprezentativnih sindikata, odnosno predstavnike reprezentativnih udruženja poslodavaca na predlog reprezentativnih sindikata, odnosno predstavnike reprezentativnih udruženja poslodavaca, članova Socijalno-ekonomskog saveta. Predsednika i zamenika predsednika upravni odbor bira iz reda svojih članova.

Upravni odbor vrši sledeće poslove: 1.) donosi statut i druge opšte akte Fonda, ako zakonom nije drukčije određeno; 2.) donosi finansijski plan i usvaja godišnji obračun Fonda; 3.) imenuje direktora Fonda; 4.) obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i statutom Fonda.

Način rada i druga pitanja od značaja za rad upravnog odbora uređuju se statutom i opštim aktom Fonda. Na statut, finansijski plan i godišnji obračun Fonda saglasnost daje Vlada, kojoj upravni odbor podnosi izveštaj o svom poslovanju najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Nadzorni odbor³² ima tri člana, članstvo je određeno na isti način kao članstvo u upravnom odboru, tj. po jedan predstavnik Vlade, reprezentativnih sindikata i reprezentativnih udruženja poslodavaca, osnovanih za teritoriju Republike Srbije. Na isti način kao za članove upravnog odbora, Zakon

²⁸ čl. 125–126 ZOR

²⁹ čl. 127–128 ZOR

³⁰ čl. 129 ZOR

³¹ čl. 130–132 ZOR

³² čl. 133–134 ZOR

o radu i za nadzorni odbor određuje da svaki član ima svog zamenika koji ga zamenjuje u slučaju odsutnosti, da članove nadzornog odbora i njihove zamenike imenuje Vlada na četiri godine, predlagači su određeni na isti način, kao i izbor predsednika i podpredsednika nadzornog odbora.

Delokrug nadzornog odbora je: 1.) vršenje nadzora nad finansijskim poslovanjem Fonda; 2.) vršenje uvida u sprovođenje zakona i drugih propisa u vezi sa finansijskim poslovanjem Fonda; 3.) vršenje uvida u sprovođenje odluka upravnog odbora; 4.) obavljanje i drugih poslova utvrđenih zakonom i statutom Fonda.

Dužnost podnošenja izveštaja Vladi stoji i na strani nadzornog odbora: nadzorni odbor podnosi izveštaj o finansijskom poslovanju Fonda Vladi najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Direktor³³ Fonda solidarnosti: 1.) organizuje rad i poslovanje u Fondu i odgovara za zakonitost rada Fonda; 2.) predstavlja i zastupa Fond; 3.) izvršava odluke upravnog odbora Fonda, uz saglasnost Vlade; 4.) donosi akt o organizaciji i sistematizaciji poslova u fondu, uz saglasnost Vlade; 5.) rukovodi radom zaposlenih u Fondu; 6.) vrši i druge poslove u skladu sa zakonom i statutom Fonda.

Administrativno-stručne poslove za Fond solidarnosti obavljaју zaposleni u Fondu, na koje se primenjuju propisi o radnim odnosima u državnim organima³⁴.

Kao što je rečeno, sredstva za njegovo osnivanje i početak rada obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije. I prihodi Fonda su sredstva budžeta Republike Srbije i drugih izvora u skladu sa zakonom³⁵. Ako se godišnjim obračunom prihoda i rashoda Fonda utvrdi da su ukupno ostvareni prihodi Fonda veći od njegovih rashoda, razlika sredstava uplaćuje se na račun budžeta Republike Srbije i raspoređuje za sprovođenje programa aktivne politike zapošljavanja³⁶.

Postupak za ostvarivanje prava zaposlenih u slučaju stečaja poslodavca pokreće zaposleni tako što u roku od 15 dana od dana dostavljanja pravosnažne odluke kojom je, u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečajni postupak, utvrđeno potraživanje, podnosi zahtev na propisanom obrascu i uz zahtev prilaže: ugovor o radu, odnosno drugi akt o zasnivanju radnog odnosa, a lice kome je prestao radni odnos – akt kojim je prestao radni odnos; akt kojim je

³³ čl. 135 ZOR.

³⁴ čl. 136 ZOR

³⁵ čl. 137 ZOR.

³⁶ čl. 138 ZOR.

utvrđeno pravo na potraživanje zaposlenog u vezi sa stečajnim postupkom i dokaz o postojanju pomenutih potraživanja zaposlenog³⁷.

Obrazac zahteva za ostvarivanje prava kod Fonda solidarnosti Republike Srbije objavljen je kao sastavni deo Pravilnika o sadržaju obrasca zahteva za ostvarivanje prava kod Fonda solidarnosti³⁸.

O podnetom zahtevu, upravni odbor Fonda odlučuje rešenjem. Stečajni upravnik, poslodavac i zaposleni imaju zakonsku obavezu da na zahtev Fonda, u roku od 15 dana od dana prijema zahteva, dostave sve podatke koji su od značaja za donošenje rešenja. Protiv rešenja može se podneti žalba u roku od osam dana od dana dostavljanja rešenja. O žalbi odlučuje ministar, u roku od 30 dana od dana njenog podnošenja. Rešenje ministra je konačno i protiv njega se može pokrenuti upravni spor³⁹.

Prava zaposlenih na potraživanja u vezi sa stečajnim postupkom nad poslodavcem su neotuđiva, lična i materijalna⁴⁰.

Na kraju, zaposleni u određenim situacijama gubi prava na potraživanja propisana za slučaj stečajnog postupka nad poslodavcem: ako mu je navedeno potraživanje isplaćeno najmanje u visini i za vreme određeno ovim zakonom, pre izvršenja rešenja upravnog odbora Fonda donetog po zahtevu zaposlenog, ako je dao neistinite podatke u vezi sa ispunjavanjem uslova za ostvarivanje prava i ako nije podneo zahtev u zakonski propisanom roku, dok je za Fond u određenim situacijama propisana obaveza da zahteva povraćaj neopravdano dobijenih sredstava, uvećanih za zakonsku zateznu kamatu i troškove postupka: ako su prava stečena na osnovu neistinitih i netačnih podataka, odnosno ako zaposleni nije obavestio Fond o činjenicama koje utiču na sticanje i ostvarivanje prava utvrđenih zakonom. Što se rokova tiče, zahtev za povraćaj neopravdano dobijenih sredstava Fond podnosi u roku od godinu dana od dana saznanja o činjenicama koje su osnov za povraćaj sredstava, dok je zaposleni dužan da u roku od 30 dana od dana dostavljanja zahteva za povraćaj sredstava izvrši povraćaj na žiro račun Fonda⁴¹.

³⁷ čl. 139–140 ZOR.

³⁸ *Službeni glasnik RS*, br. 31/05.

³⁹ čl. 141–142. ZOR

⁴⁰ čl. 143 ZOR

⁴¹ čl. 144–145 ZOR

Šta kaže život?

Portal Agencije za licenciranje stečajnih upravnika⁴² je Javni informativni portal za promovisanje transparentnosti i dobre prakse u vođenju stečajnih postupaka. Posetioci ove internet stranice mogu se upoznati sa sledećim statističkim podacima:

Broj aktivnih stečajnih postupaka koji su započeti po ZPPSL i nastavljeni po ZaSP i ZS sa stanjem na dan 01.01.2012. godine je 2335 stečaja.

Otvoreni stečajni postupci od 01.01.2011. godine, stanje na dan 01.01.2012. godine – 1242 stečaja.

Broj obustavljenih stečajnih postupaka, stanje na dan 01.01.2012. godine je 281 stečaj. Broj zaključenih stečajnih postupaka, sa stanjem na isti dan je 1222 stečaja.

Portal, nadalje, sadrži pregled pokrenutih stečajnih postupaka po Privrednim sudovima, stanje na dan 01.01.2012. godine. Na primer, za Privredni sud u Subotici broj pokrenutih stečajnih postupaka od 2000. godine iznosi ukupno 283 pokrenutih stečajnih postupaka i to za period od 2000. do 2004. godine 40 pokrenutih stečajnih postupaka, u 2005. godini ih je bilo 10, u 2006. godini 12, u 2007. godini pokrenuto je 24 stečajna postupka, u 2008. jedan manje – 23. Zatim, u 2009. godini pokrenuto je 24 stečajna postupka, u 2010. čak 63, a prošle 2011. godine pokrenuto je 74 stečajna postupka⁴³.

Na istoj internet stranici, posetioci se mogu upoznati i sa statističkim podacima koji se odnose na prosečno vreme trajanja stečajnih postupaka, listom aktivnih stečajnih upravnika i nizom drugih podataka i obaveštenja o stečajnim postupcima, obaveštenja o prodajama i slično.

Na ovom portalu nema podataka o tome koliko je zaposlenih ostalo bez posla usled otvaranja stečaja, niti po godinama, niti po nekom dugom kriterijumu.

Fond solidarnosti Republike Srbije ima svoju internet stranicu⁴⁴. Svoja prava na potraživanja u vezi sa stečajnim postupkom nad poslodavcem zainteresovani zaposleni mogu proveriti putem ovog portala, odnosno unosom jedinstvenog matičnog broja građana mogu da ustanove trenutni status podnetog zahteva.

⁴² Agencija za licenciranje stečajnih upravnika (2012, januar 20), Preuzeto sa: <http://www.alsu.gov.rs>

⁴³ Agencija za licenciranje stečajnih upravnika (2012, januar 20), Preuzeto sa: http://www.alsu.gov.rs/bap/uploa_d/documents/statistika/aktivni_stecajni_postupci.pdf

⁴⁴ Fond solidarnosti Republike Srbije (2012, januar 31). Preuzeto sa: <http://www.fs.gov.rs>

Između ostalog, na pomenutoj internet stranici odabirom opcije „isplate” mogu se preuzeti podaci „isplate u 2010” ili „isplate u 2011”.

Prema podacima iz 2010. godine, „Fond solidarnosti: Tabelarni prikaz isplata po firmama u stečaju u periodu 01.01–16.09.2010.” broj isplaćenih radnika je 1618, u 46 firmi. Od toga, u 11 firmi isplaćen je jedan zaposleni (npr. DTP Angrokolonijal; Aleksinac DP Belocrkvanka, Bela Crkva; DP Kožakomerc, Niš; DP Polet, Leskovac...), a najveći broj zaposlenih, njih 255, isplaćeno je u ATP Vojvodina AD, Novi Sad. U tabeli se mogu videti i sledeći podaci:

Neto iznos isplata – 163.061.888,00.

Uplaćen iznos za doprinose – 80.755.048,00.

Ukupno – 243.816.936,00.

Prema podacima iz 2011. godine „Isplate po firmama u periodu 01.01.2011.-21.10.2011.”, broj isplaćenih radnika je 2734, u 71 firmi. I 2011. godine u određenom broju firmi isplaćen je jedan zaposleni, u određenom broju firmi isplaćena su dva, tri, četiri, pet, odnosno 6, 7, 12, 13, 18, 46, 50, 90, 135, 149, 152, 219... Najveći broj zaposlenih, njih 284 isplaćeno je u DGP Graditelj, Ivanjica. Slično tabeli iz 2010. godine tabela iz 2011. godine sadrži sledeće podatke:

Neto – 292.347.014,00.

Doprinosi – 135.740.494,00.

Ukupno – 428.087.508,00.

„Rebalansom budžeta Republike za 2011. godinu Fondu solidarnosti nisu odobrena dodatna sredstva za isplatu potraživanja radnika čija su preduzeća u stečaju. Fond se obratio zahtevima za odobrenje dodatnih sredstava od 500.000.000,00 dinara nadležnim državnim organima ali nažalost usvajanjem rebalansa budžeta svi ti zahtevi su odbijeni. Fondu će u 2011. godini nedostajati sredstva za isplatu potraživanja za oko 10.000 radnika. Zahteve koje je Fond upućivao nadležnim državnim organima i amandman na rebalans budžeta možete pogledati ako na ovom sajtu otvorite naslov: „Zahtevi za dodatna sredstva u 2011. godini”, stoji u najnovijim vestima internet stranice Fonda solidarnosti Republike Srbije⁴⁵.

Prema podacima Privredne komore Vojvodine⁴⁶ najsumornija situacija je u građevinskoj industriji u kojoj je zaposleno 30.000,00 radnika, ali od kojih 50% zbog teške ekonomske krize nema posla ili je na prinudnom odmoru, a

⁴⁵ Fond solidarnosti Republike Srbije (2012, februar 02). Preuzeto sa: http://www.fs.gov.rs/view.php?mod=news&news_id=80&lg=0..

⁴⁶ Ekonomija, stečaj, Privredna komora Vojvodine (2012, januar 24). Preuzeto sa: [http://www.blic.rs/Vesti/Vojv odina/3031 63/Stecaj-u-cak-932--firme](http://www.blic.rs/Vesti/Vojv%20odina/3031%2063/Stecaj-u-cak-932--firme)

svaka druga građevinska firma odavno ispunjava uslove za stečaj. Isti podaci ukazuju da ni agronidustrijski sektor nije u boljem položaju. Prema podacima sindikata Solidarnost⁴⁷ u Novom Sadu „za većinu firmi koje će se likvidirati znalo se odavno da će nestati, pa će automatski stečaj za zaposlene u njima tek narednih meseci doći na naplatu, jer sve one i dalje imaju zaposlene koji su, iako tri godine ne dobijaju platu ili dobijaju neku mizeriju, bili taoci propale firme. Bez posla će ostati više od 1.000,00 radnika. Najviše radnika koji zbog automatskog stečaja ostaju bez posla je u „Merkuru” iz Bačke Palanke. Nekad poznata Industrija za preradu kože zapošljava 113 radnika koji čekaju stečajnu likvidaciju. U istoj situaciji je 88 radnika iz siriškog „Kamendina”, 45 iz „Dunava” iz Čelareva, 56 „Navip-Fruškogorca” iz Petrovaradina. Prehrambena industrija Novog Sada prema podacima Saveza samostalnih sindikata, u poslednjih 10 godina izgubila je više od polovine radnika. Tranzicija je bez posla u prehrambenoj industriji i poljoprivredi ostavila skoro 2.000,00 radnika⁴⁸.

Statistika je „crna” i u regionu⁴⁹. Statistička istraživanja iznela su činjenicu o povećanoj stopi samoubistava radnika preduzeća koja su u stečaju, posebno u Makedoniji. „Dvadeset pet naših članova ubili su se jer više nisu mogli podneti život i bedi. Svi su imali preko 50 godina, neki su se obesili, neki su skakali s mosta, a jedan se spalio”, kaže Ljiljana Georgievska, potpredsednica organizacije UNIT, udruženja „Stečajevaca” makedonskih radnika koji su ostali bez posla jer su njihova preduzeća otišla u stečaj nakon loše sprovedene privatizacije.

Zaključna razmatranja

Reforme stečajnog prava ne rešavaju finansijsku krizu. One predstavljaju samo ograničenje gubitaka. U krizi, stečajne reforme treba da idu ruku pod ruku sa merama makroekonomske politike⁵⁰.

⁴⁷ Ekonomija, stečaj, Vojvodina (2011, novembar 03). Preuzeto sa: <http://www.blic.rs/Vesti/Vojvodina/287286/Zbog-stecaja-bez-posla-ce-ostati-jos-hiljadu-radnika>

⁴⁸ Ekonomija, stečaj, Vojvodina (2011, novembar 03). Preuzeto sa: <http://www.blic.rs/Vesti/Vojvodina/287286/Zbog-stecaja-bez-posla-ce-ostati-jos-hiljadu-radnika>

⁴⁹ Ekonomija, stečaj, region (2011, novembar 29). Preuzeto sa: <http://www.bifonline.rs/vesti/article.php?storyid=2498>

⁵⁰ Spasić, S. op.cit. str. 251.

Društveno odgovorno poslovanje predstavlja sferu u kojoj se prelamaju interesi vlasnika kapitala sa interesima zajednice, odnosno neograničen ekonomski razvoj i pravedan i održivi razvoj.⁵¹

Institut sanacije je decenijama razvijan u našem pravu, a sada se više ne pominje⁵². Zamera mu se da dovodi do socijalizacije gubitaka, da ne doprinosi uspešnosti poslovanja privrednih subjekata, da prenaglašava ulogu države i njenih organa u oporavku privrednih subjekata, ali ako znači očuvanje radnih mesta i izbegavanje prestanka delatnosti privrednog subjekta, možda treba „istreti” manjkavosti. Zbog nepovoljnih ekonomskih, pravnih i socijalnih posledica stečaja, pažnja zainteresovanih subjekata prvenstveno mora da bude usmerena na otklanjanje uzroka stečaja i na sanaciju insolventnog privrednog subjekta. Zato je sanacija stečajnog dužnika podignuta na nivo načela stečajnog postupka⁵³. Poveriocima je sanacija njihovog dužnika povoljnija no njegovo ukidanje, odnosno imovinsko uništenje, jer im se njegovim ozdravljenjem stvaraju veće mogućnosti za namirenje potraživanja, no što bi to ostavili deobom stečajne mase. Vlasnicima stečajnog dužnika, kao ulagačima kapitala, je svakako najveći interes da ta organizacija opstane, obnovi se i donosi im dobit. Radnicima i drugim zaposlenim licima najviše odgovara sanacija i opstanak organizacije u kojoj rade i od koje žive. To je socijalni faktor koji u savremenim uslovima ima izuzetno veliki značaj⁵⁴.

*Prepacks*⁵⁵, na primer, omogućava dogovor poverilaca i izbegavanje totalnog pre-stanka delatnosti i očuvanje biznisa i očuvanje radnih mesta. Bankrotstvo ili reorganizacija? Reorganizacija se može definisati i kao mogućnost stečajnog dužnika da živi ponovo, s tim da to mora biti ekonomično za poverioce, koji će doneti važnu odluku i opredeliti se za bankrot ili reorganizaciju, rukovođeni jedino objektivnim postulatima za reorganizaciju, kakav je da postoji proizvodni proces koji se može nastaviti⁵⁶.

⁵¹ Prelević, S., (2011): Poslovna etika – paradoks ili neminovnost, *Pravo – teorija i praksa* br. (1–3) str. 36.

⁵² Vidi više Mićović, M., (2011): Sporazumno finansijsko restruktuiranje ili sanacija privrednih društava, *Pravni život* (11), str. 53–67.

⁵³ Velimirović, M., (2010): Novo stečajno zakonodavstvo, *Pravni život* (11), str. 227.

⁵⁴ Ibid. str. 226.

⁵⁵ Vidi više Dukić-Mijatović, M. (2010). Vodič kroz stečajni postupak – osvrt na stečajno zakonodavstvo bivših jugoslovenskih republika, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje autora, Novi Sad, str. 89–93 i Spasić, S. Pre pack kao šansa za srpsku privredu, *Pravo i privreda* 7–9. str. 243–257.

⁵⁶ Dukić-Mijatović, M., (2011). Predlog plana reorganizacije u svetlu zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu, *Pravo i privreda*. (4–6), str. 361.

Iz partijskih izbornih kampanja i programa, umesto prostog konstatovanja problema nestajanja privrednih subjekata i nestajanja radnih mesta, valja delovati u pravcu zaustavljanja njihovog nestajanja.

Kako smo rekli, reforme stečajnog prava ne rešavaju finansijsku krizu, već treba da idu ruku pod ruku sa merama makroekonomske politike.

Vesna Bilbija

The public company of PTT communication „Serbia”

The Working unit of PTT communication „Subotica”

Working and Legal Position of the Employees of the Insolvent Debtor and Claims of the Employees in the Case of Insolvency Proceedings of the Employer, Legal Regulations and Reality

A b s t r a c t

In Serbia, the Insolvency Law has been applied since 24th January 2010 (*The Public Herald of Republic of Serbia no. 104/09*).

There have been great expectations of the Insolvency Law since the day it was issued. The first evaluations of the new Law have been made just after a year of its application. Since, according to the first paragraph of the Law, the aim of declaring insolvency is the most advantageous collective settlement of the creditors by achieving the greatest possible value of the insolvent debtor, meaning its assets; most of evaluations have been made concerning the successfulness in achieving the primary goal of the Law. However, the initiation of the insolvency proceedings has more than one immediate consequences, and amongst these consequences the one affecting the employees of the insolvent debtor stands out. The initiation of the insolvency proceedings is the reason for cancelling of the contract of work being made between the insolvency debtor and his employees. The Insolvency Law contains several regulations concerning the working and legal position of the employees of the insolvent debtor. Also, one part of the Work Law (the part IX) has the following title: “Claims of employees in the case of the insolvency proceedings”.

The position of the employees of the insolvent debtor is not solely determined through the legal regulations. In this paper, it is presented and pointed

out how their position is conditioned by real circumstances and how it, as life itself, exceeds and precedes the legal frame.

Keywords: the Insolvency Law, the principle of economy, the employees, unemployment, dismissal

Literatura

1. Carić, S., (2001). Stečaj i tehnološki višak, *Pravo – teorija i praksa* 18, (9), str. 3–9.
2. Dukić-Mijatović, M., (2010). Vodič kroz stečajni postupak – osvrt na stečajno zakonodavstvo bivših jugoslovenskih republika, drugo izmenjeno i dopunjeno izd., Novi Sad, Izdanje autora
3. Dukić-Mijatović, M., (2011). Predlog plana reorganizacije u svetlu zakonskih procedura stečajnih zakona u regionu, *Pravo i privreda* (4–6), str. 360–372
4. Dukić-Mijatović, M., (2009). U susret izmenama Zakona o stečajnom postupku, *Pravo – teorija i praksa* 26 (1–2), str. 73–84
5. Jovanović, N., (2010). Ocena i sitne greške Zakona o stečaju, *Pravo i privreda* (7–9), str. 209–221
6. Kozar, V., (2010). Pobijanje prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, *Pravo i privreda* (7–9), str. 287–299
7. Mićović, M., (2011). Sporazumno finansijsko restruktuiranje ili sanacija privrednih društava, *Pravni život* (11), str. 53–67
8. Prelević, S., (2011). Poslovna etika – paradoks ili neminovnost, *Pravo – teorija i praksa*, (1–3), str. 36–55
9. Spasić, S., (2010). Stečajna reforma – odgovor na finansijsku krizu na globalnom nivou i u Srbiji, *Pravni život* (11), str. 243–254
10. Spasić, S., (2010) Pre pack kao šansa za srpsku privredu, *Pravo i privreda* (7–9), str. 243–257
11. Velimirović, M., (2010). Novo stečajno zakonodavstvo, *Pravni život*, (11), str. 217–230
12. Zakon o radu, *Službeni Glasnik RS*, br. 24/05, 61/05 i 54/09
13. Zakon o stečaju, *Službeni Glasnik RS*, br. 104/09
14. Pravilnik o sadržaju obrasca zahteva za ostvarivanje prava kod Fonda solidarnosti, *Službeni Glasnik RS*, br. 31/05
15. Ekonomija, stečaj, Privredna komora Vojvodine (2012, januar 24). Preuzeto sa: [http://www.blic.rs/Vesti/Vojv odina/3031 63/Stecaj-u-cak-932--firme](http://www.blic.rs/Vesti/Vojv%20odina/3031%2063/Stecaj-u-cak-932--firme)

16. Ekonomija, stečaj, Vojvodina (2011, novembar 03). Preuzeto sa: <http://www.blic.rs/Vesti/Vojvodina/287286/Zbog-stecaja-bez-posla-ce-ostati-jos-hiljadu-radnika>
17. Ekonomija, stečaj, region (2011, novembar 29). Preuzeto sa: <http://www.bifonline.rs/vesti/article.php?storyid=2498>
18. Fond solidarnosti Republike Srbije (2012, februar 02). Preuzeto sa: http://www.fs.gov.rs/view.php?mod=news&news_id=80&lg=0.